

Република Словения

Площ:	20 254 кв. км.
Население:	1,9 млн. души (2000 г.).
Столица:	Любляна.
Официален език:	словенски.
Религия:	католици.
Паритна единица:	толар.
Административно деление:	62 общини.
Държавно устройство:	република. Държавен глава – президент, избран чрез общо, пряко и тайно гласуване за срок от 5 г. Законодателен орган – двукамарен парламент. Изпълнителен орган – правителство.

1. Общи бележки

Опитът на Словения в правната ѝ реформа, извършена в предприсъединителния период, би могъл да е полезен за България както в теоретичен, така и в практически аспект. Специфика на словенската съдебна система е вътрешноорганизационното разпределение на функциите на прокуратурата.

2. Източници на правна уредба

Основните източници на правна уредба на съдебната власт в Словения са Конституцията, Законът за съдилищата, Законът за прокуратурата, Законът за полицията, Наказателно-процесуалният кодекс, Гражданско-процесуалният кодекс и др.

3. Съдилища

3.1. Организация и принципи

Съдебната система на Словения се състои от общи съдилища, предвидени в Конституцията и уредени в Закона за съдилищата, и специализирани съдилища, които могат да бъдат създавани само със закон. Извънредни съдилища не се допускат. В мирно време са недопустими и военни съдилища.

В Словения съществува **триинстанционно съдебно производство** по граждански, наказателни и административни дела. В организационно отношение съдебната система се състои от четири различни по степен съдилища – районни, окръжни, висши съдилища и Върховен съд.

3.2. Общи съдилища

3.2.1. Районни съдилища

По наказателни дела **районните съдилища** имат следните правомощия. Първо, те са първоинстанционни съдилища по дела за престъпления, за които се предвиждат наказания глоба или лишаване от свобода до три години, с изключение на дела за престъпления против честта и доброто име, извършени чрез средствата за масова информация. Второ, районните съдилища участват в някои действия по разследването на горепосочените престъпления. Трето, на тези съдилища могат да се възлагат и други правомощия, но само със закон.

По граждански дела компетентността на районните съдилища включва разглеждането на дела, възложени им от Гражданско-процесуалния кодекс.

Както по граждански, така и по наказателни дела районните съдилища са основните първоинстанционни съдилища. Други правомощия в областта на частното право, които тези съдилища притежават, са поддържането на имотен регистър и разглеждането на някои безспорни производства (назначаване на представител и др.). Същевременно районните съдилища имат значителни правомощия в рамките на изпълнителния и обезпечителния граждански процес. На районните съдилища са подведомствени и дела за правна помощ и други дела, възложени им със закон.

Районният съд заседава винаги в състав от един съдия.

3.2.2. Окръжни съдилища

Компетентността на **окръжния съд** обхваща граждански и наказателни дела. В областта на наказателното правораздаване окръжният съд има следните правомощия:

- разглежда като първа инстанция наказателни дела, които не са от изключителната компетентност на районните съдилища;
- участва в някои действия по разследването на горепосочените престъпления;
- разглежда като първа инстанция наказателни дела за престъпления, извършени от малолетни и непълнолетни;
- разглежда като първа инстанция дела, свързани с признаване и изпълнение на присъди, постановени от чуждестранни съдилища;
- предприема действия по привеждане в изпълнение на горепосочените свои присъди и решения, както и на актовете на районния съд;
- дава разрешение за използване на мерки за процесуална принуда. Използването на специални разузнавателни средства като подслушване на телефона, контрол над други средства за комуникация, проверка на кореспонденцията и др., е допустимо след разрешение на председателя на окръжния съд или в случай на негово отсъствие на упълномощен заместник-председател;
- упражнява надзор върху изпълнението на наказанията и другите принудителни мерки.

По граждански дела окръжният съд:

- разглежда като първа инстанция възложените му с Гражданско-процесуалния кодекс дела;
- разглежда дела, свързани с признаване и изпълнение на присъди, постановени от чуждестранни съдилища;
- разглежда дела относно принудително изпълнение, несъстоятелност и ликвидация;
- решава спорове, свързани с права на интелектуална собственост;
- разглежда някои специални категории търговски дела.

Докато районните съдилища поддържат имотния регистър, търговският регистър е към окръжните съдилища.

Окръжните съдилища, чиято териториална компетентност обхваща крайбрежните морски територии на Словения, разглеждат също спорове, свързани с международното и националното морско право. Те поддържат и извършват вписванията в корабните регистри.

3.2.3. Висши съдилища

Компетентността на **висшите съдилища** включва:

- разглеждане на жалби срещу решения по граждански дела и присъди по наказателни дела, издадени от районните или окръжните съдилища. В този случай висшите съдилища действат като въззивна инстанция в съответствие с правомощията им по Гражданско-процесуалния и Наказателно-процесуалния кодекс.
- разглеждане на препирни за подсъдност между районни и окръжни съдилища в пределите на техния съдебен район, както и вземане на решение за изземване на делото и възлагането му на друг районен или окръжен съд;
- разглеждане на други дела, възложени им изрично със закон.

По първите две категории дела висшите съдилища заседават в състав от съдия-председател, съдия-докладчик и съдия-член. Възможно е специален закон, както и процесуалните закони, изрично да възложат разглеждането на определена категория дела от едноличен състав.

3.2.4. Върховен съд на Словения

Висша инстанция по граждански, административни и наказателни дела в Република Словения е **Върховният съд**. Неговата компетентност включва:

- разглеждане на административни и финансови дела като първа инстанция освен в случаите, изрично възложени на друг съд чрез закон;
- разглеждане на жалби по административни и финансови дела като въззивна инстанция;
- разглеждане на граждански, административни и наказателни дела като касационна инстанция;
- разглеждане на молби за възобновяване на граждански, административни и наказателни дела на извънредно основание;
- разглеждане на препирни за подсъдност между висши съдилища, както и в други случаи, предвидени със закон;

- изземване на дела от компетентността на по-нисш съд и възлагането им на друг съд;
- разглеждане на други дела, предвидени в закон.

Върховният съд разглежда делата в състави от три, пет или седем съдии. Седемчленният състав е касационна инстанция относно решенията на петчленния състав. Разпределението на делата на три, пет или седемчленен състав става съгласно разпоредбите на процесуалното законодателство.

Наред с ролята си на първа, въззивна или касационна инстанция на обикновеното правосъдие, Върховният съд има за задача да съдейства за формирането на единна и непротиворечива съдебна практика. Това негово задължение е възложено на Пленума на Върховния съд. За целта Върховният съд поддържа регистри на съдебните решения и наблюдава практиката на международните съдилища. Същевременно Пленумът на Върховния съд разполага с правомощията да:

- дава задължителни становища относно еднаквото прилагане на материалния и процесуалния закон;
- дава задължителни мнения по конкретни въпроси на съдебната практика;
- предлага издаването, изменението и допълнението на нормативни актове;
- приема схема за разпределение на съдиите и делата;
- съдейства за наблюдението върху движението на делата;
- изпълнява други задачи, възложени му със закон.

Пленумът се състои от всички съдии от Върховния съд.

Характерна особеност на словенското право е изричното изброяване на седалищата и районите на всички районни, окръжни и висши съдилища, както и на Върховния съд, в Закона за съдилищата. Положителни страни на този подход са стабилността и сигурността, но същевременно се намалява възможността за бързо адаптиране на териториалното деление на съдебната система към потребностите на практиката.

3.3. Управление на съдебната власт

Орган за управление на съдебната власт е **Съдебният съвет**. Тази конституционно предвидена институция се състои от единайсет члена, пет от които се избират от парламента по предложение на президента, а шест - от съдиите. Мандатът им е пет години без право на преизбиране в непосредствено следващия съвет. Членове от парламентарната квота могат да бъдат хабилизирани научни работници по право и други юристи, докато членове от съдебната квота могат да бъдат само съдии. Съдебният съвет избира председател измежду своите членове.

Правомощията на Съдебния съвет са свързани с отправяне на предложения до парламента за назначаване и освобождаване на съдии, вземане на решение за несъвместимост на съдийската с друга длъжност или дейност, даване на мнение по въпроси, свързани с бюджета на съдебната власт, даване на становище относно

създаването, изменението или допълнението на нормативни актове, касаещи организацията и дейността на съдебната власт, предприемане на действия за повишаване на прозрачността и ефективността на работата на съдиите и др.

Във връзка с последното си правомощие Съдебният съвет наблюдава и анализира работата на съдилищата и съдиите. За тази цел той поддържа два вида регистри – за ефективността на дейността на съдилищата и за ефективността на дейността на съдиите.

Освен от Съдебния съвет, парламента и президента, кадровата политика в съдебната власт се осъществява и от т.нар. **Съвети по персонални въпроси**. Те съществуват на три нива - към окръжните, към висшите и към Върховния съд.

Съветът по персоналните въпроси към Върховния съд дава мнения относно професионалната пригодност на кандидатите за съдии във Върховния съд и прави оценка на способностите и извършената работа от съдиите във Върховния и висшите съдилища.

Съветите по персонални въпроси към висшите съдилища дават мнения относно професионалната пригодност на кандидатите за съдии във висшите съдилища и оценяват способностите и извършената работа от съдиите в районните и окръжните съдилища.

Съветите по персонални въпроси към окръжните съдилища дават мнения относно професионалната пригодност на кандидатите за съдии в районните и окръжните съдилища.

Съветите по персонални въпроси се председателстват по право от председателя на съответния съд и се състоят освен от него и от определен брой членове, избрани от съдиите измежду тях.

4. Прокуратура

4.1. Статут на прокуратурата

Прокуратурата в Словения не е част от съдебната власт. Статутът ѝ е на **независима държавна агенция**. Прокурорите са несменяеми и са независими в работата си от изпълнителната власт. Те се подчиняват само на Конституцията и на закона. Положението им е междинно – между съдебната и изпълнителната власт, тъй като се назначават от правителството по предложение на министъра на правосъдието, с изключение на главния прокурор, който се избира от парламента.

4.2. Организация на прокуратурата

Прокуратурата в Република Словения е изградена на две нива – централно и териториално. Същевременно тя е **единна, централизирана и субординирана** система.

Върховната прокуратура се оглавява от главен прокурор и се разделя във вътрешноорганизационно отношение на наказателно, административно, апелативно и касационно отделение. Същевременно са създадени група по специални въпроси, експертен център и други подпомагащи подразделения. Върховната прокуратура в лицето на главния прокурор представя ежегоден доклад за дейността си пред Министерството на правосъдието и пред Народното събрание.

Окръжните прокуратури се оглавяват от ръководители и се състоят от отдел за младежка, сексуална и семейна престъпност, общ наказателноправен отдел и отдел за икономическа престъпност.

Както във Върховната, така и в окръжните прокуратури са създадени т.нар. “външни отдели”.

В Словения е направен сериозен опит за диференциране функциите на прокуратурата във вътрешноорганизационен план с цел задълбочаване на специализацията, повишаване на професионализма и подобряване на ефективността на прокуратурата. Прави впечатление обособяването и групирането на разследването на младежката престъпност, на половите престъпления и на престъпленията, свързани с домашно насилие в един общ отдел към окръжните прокуратури. Този специфичен подход се основава на известни сходства в криминологичната характеристика на посочените престъпни прояви.

5. Предварително разследване по наказателни дела

Словенският наказателен процес включва четири фази: досъдебна фаза, внасяне на обвинителен акт в съда, съдебна фаза и съдебен контрол по отношение на присъдата или съдебното решение.

Досъдебната фаза може да се развие под две форми: полицейско разследване, което се осъществява от **полицейските органи под контрола и ръководството на прокурор**, и разследване от **съдия-следовател**.

Началото на досъдебната фаза може да се постави с уведомяването на полицията или на прокуратурата за извършено престъпление. **Полицейското разследване** включва неформални разговори със заподозрения и свидетелите, оглед на местопроизшествието, претърсване на помещения, изземване на следи и др. След приключване на полицейското разследване въпросът се отнася до прокурор. Прокурорът е органът, който преценява дали събраните данни са достатъчни за започване на предварително разследване или направо за повдигане на обвинение пред съд.

При осъществяването на предварителното разследване прокуратурата и разследващите органи си сътрудничат. Начините на взаимодействие са описани в Закона за прокуратурата и в Професионалната инструкция за сътрудничество между прокуратурата и полицията относно разкриването и преследването на извършителите на престъпления. Насоките на сътрудничество между прокуратурата и полицията се изразяват в следното. Тази форма на **предварително разследване се осъществява от полицейски служители под методическото и процесуалното ръководство на прокурор**. Прокурорите, в рамките на ръководните си правомощия, трябва да осигуряват експертни мнения относно тълкуването на материалния и процесуалния закон, които да предоставят на разследващия полицейски служител. Прокурорите дават насоки за формиране на следствени версии и насочват дейността по събиране и проверка на доказателствения материал. Същевременно те могат да участват в извършването на процесуално-следствените действия. Предвидени са специални редовни срещи за обмяна на информация и постигане на координация между прокуратура и полиция в разследването и разкриването на престъпления. Тези срещи, в зависимост от сложността и значимостта на проблематиката, се провеждат в различен състав с различна периодичност – ежемесечно и ежегодно. Разследващите органи са длъжни да уведомяват прокурорите за предприетите от тях процесуални и следствени действия във връзка с наказателното разследване и в частност – с наказателното преследване. Прокурорските и полицейските органи информират обществеността относно движението и приключването на делата при условие, че бъде запазена следствената тайна. Тайни действия по разследването се предприемат задължително под ръководството и контрола на прокурор.

Другата форма на провеждане на предварителното разследване по наказателни дела е по инициатива на **съдия-следовател**. В този случай **съдия-следователят събира доказателства за прокурора** с цел той да прецени дали да се повдигне обвинение пред съд, или не. Съдия-следователят извършва необходимите процесуално-следствени действия по своя преценка. Той може да предостави извършването на определени следствени действия на полицейските органи. При извършването на разследването от съдия-следовател прокурорът не може да извършва процесуално-следствени действия, но може да поиска полицейските органи да извършат определени действия във връзка с разследването. Съдия-следователят има определена роля и при провеждането на разследването от полицейските органи, тъй като за извършването на процесуално-следствени действия, свързани с ограничаване на основни права и свободи на обвиняемия, е необходимо неговото писмено разрешение (подслушване на телефон, претърсване на помещения и др.).

След приключването на разследването от съдия-следователя или от полицейските органи делото се предоставя на **прокурора**, комуто принадлежи правото на преценка дали да **повдигне наказателно обвинение пред съда**. След внасянето на обвинението в съда обвиняемият, но и съдия-следователят могат да обжалват внесения обвинителен акт пред тричленен съдебен състав.